

El moviment escolta: anys de creixement (1958-1970)

SALOMÓ MARQUÈS I BERNAT SUREDA

L'ESCOLTISME, UN MOVIMENT QUE CREIX I S'ORGANITZA

L'escoltisme, l'obra pedagògica de Baden Powell creada a principis del passat segle xx, ben aviat es va estendre per Catalunya, el País Valencià i les Illes. Podem parlar de diferents escoltismes en funció dels diferents estils que s'aplicaren a les propostes del fundador. Aquest moviment educatiu es va anar difonent ja amb la monarquia i durant la República. Hi havia grups de caire militarista, d'altres més catalanistes, alguns més confessionals, etc. Amb l'arribada de la dictadura franquista s'acabaren les llibertats i tot el control de la joventut va quedar en mans del Frente de Juventudes. No és el moment de parlar-ne en aquest text, que es limita a explicar el moviment escolta en un període dictatorial que va de 1958 al final de la dictadura i els inicis de la democràcia.

Heus ací uns fragments de la lliçó que mossèn Batlle va explicar el 1954 en un curs de formació de caps escoltes:

L'escoltisme és una educació i fa força en el fet que el noi és capaç de canviar i de créixer. És un complement educatiu a la família i a l'escola. És un procediment d'educació, un mètode, una manera de transformar un ésser humà i fer-lo ser una altra cosa que no seria si no tingués la nostra intervenció. [...] L'ideal escolta és una convicció i energia de caràcter. L'escoltisme va a això: caràcter franc, obert, convençut i lleial. La base espiritual de l'escoltisme és l'esperit de servei; o sigui, la disposició de fer una cosa pels altres.¹

A Catalunya la realitat plural de l'escoltisme anà creixent i consolidant-se durant les dècades cinquanta i seixanta del segle passat. El setembre de 1959, a

1. *Qui som*, Barcelona, Minyons Escoltes - Guies Sant Jordi de Catalunya, 1983, p. 32-33.

Montserrat, s'aprovà la reforma dels estatuts de Minyons de Muntanya - Boy Scouts de Catalunya i nasqué l'Associació Catalana d'Escoltisme. Al costat de l'escoltisme confessional català hi hauria, sobretot en terres barcelonines, un escoltisme laic, minoritari, però no per això menys actiu.

A l'Estat espanyol, el 1960 es creà l'Organización Juvenil Española (OJE) per respondre al desgast que s'havia produït en el Frente de Juventudes. Es tractava de proposar una imatge nova de l'organització per la qual la dictadura procurava monopolitzar la formació de la joventut. De totes maneres aquest canvi fou més extern que no pas en profunditat, ja que els objectius continuaven essent els mateixos i el control per part del govern franquista era total. L'OJE es definia com un moviment que pretenia «la hermandad y entrenamiento de los jóvenes que deseen hacer de su vida un permanente acto de servicio a la justicia y a la Patria, dentro del espíritu cristiano de nuestros mayores».²

Mentrestant l'escoltisme anava fent al seu aire amb relativa pau i tranquil·litat, sobretot fora de Barcelona, gràcies en part al clergat. A la capital catalana hagué de suportar alguns assalts per part de sectors franquistes. Un dels més destacats es va produir la nit del dissabte al diumenge 22 de desembre de 1963. Un incendi intencionat va cremar els locals dels agrupaments escoltes de la Casa de Montserrat, al carrer dels Arcs. En una de les parets hi havien pintat amb quitrà: «ESPAÑA 1 Bandera, 1 patria, 1 lengua». La nota del Comissariat General del Moviment Scout Catòlic i les Delegacions Diocesanes de Barcelona, Girona i Vic sobre el fet acabava amb aquestes paraules: «Voldríem dir als que no ho entenguin que en lloc de cremar locals ens vinguin a parlar. Creiem que, ni que algú pogués comptar amb una hipotètica impunitat a la terra, dialogar no carrega la consciència, és més fàcil, és més agradable, és més humà i molt més constructiu».³

El març del 1961 les Delegacions Diocesanes d'Escoltisme dels bisbats de Barcelona, Girona i Vic acordaran la creació d'un organisme supradiocesà per tal d'unificar i coordinar la seva feina. Així va néixer el Moviment Scout Catòlic (MSC). L'objectiu del nou moviment educatiu era formar bons ciutadans i cristians compromesos, practicant el mètode escolta i vivint l'esperit del Moviment Scout Internacional, creat per Baden Powell i d'acord amb les normes de la Conferència Scout Internacional⁴ i de la Conferència Internacional d'Escoltisme Catòlic.

Les delegacions de l'escoltisme de Barcelona, Vic i Girona a partir de 1959 publicaren la *Circular de Minyons Escoltes*, una bona eina d'informació i, també, de

2. CAÑABATE CARMONA, A., «Aproximació a l'estudi de l'Organización Juvenil Española (OJE) a Mallorca durant els anys 70», *Recerques: història, economia, cultura*, núm. 36 (1998), p.165-186.

3. COSTA I MOSELLA, Jordi, «Els Fets del Montnegre 1953». Monogràfic núm. 6: *Els fets del Montnegre*. Edició de Minyons Escoltes i Guies de Catalunya, 2009.

4. Aquesta institució havia celebrat la seva reunió plenària a Barcelona el 1960.

formació. Els textos sobre fe, país i educació varen ser constants i tenien un marcat to progressista. Per la seva banda, l'escoltisme femení editava la *Circular de la Germanor de Noies Guies*. Les dues publicacions s'unificaren el 1971 en la *Circular de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya*. La formació dels escoltes també s'enriquia amb la lectura de revistes de l'escoltisme de França com *Scout*⁵ o *Chef* i llibres com *Etapas* o *Raiders*, etc.⁶

A València,⁷ grups escoltes seguien el model català i acordaren, amb el vistiplau del bisbe, crear una Delegació Diocesana d'escoltisme. Els estatuts varen ser publicats en el *Boletín Oficial de la Diócesis* el 24 de novembre de 1958. Durant una colla d'anys l'escoltisme valencià va estar adscrit en la seva totalitat al sector catòlic. En l'assemblea de 1966 es varen manifestar clarament les tensions existents entre els seguidors de l'escoltisme catòlic i el grup partidari de seguir una orientació no confessional. Aquest grup minoritari va decidir continuar el seu camí fora de la DDE.

A Mallorca, l'escoltisme de postguerra es va recuperar sota l'aixopluc de l'Església a mitjan anys cinquanta tant en la branca masculina com en la femenina. Fins a 1975, en què es va produir una escissió que donaria lloc a grups no confessionals, l'escoltisme mallorquí va ser exclusivament catòlic. L'escoltisme mallorquí, des de la seva creació i gràcies a la direcció del comissari Eladi Homs —fill d'Eladi Homs i Oller, que havia conegut l'escoltisme català d'abans de la guerra i contribuït a la seva recuperació en el franquisme sota la influència de Mossèn Batlle—, va mantenir una relació estreta amb l'escoltisme català i en va seguir les directrius.

Com al Principat, l'escoltisme mallorquí inspirava el seu projecte educatiu en una mística de l'esforç, de l'aventura, del fer camí, de la responsabilitat, de l'austeritat i del servei al país influïda pels valors catòlics. L'exaltació de les habilitats manuals i de l'esperit de supervivència basat en les pròpies capacitats personals i contrari als tecnicismes, al consumisme i a la comoditat, la valoració de la disciplina i l'ordre en les actuacions personals i en els comportaments col·lectius conformaven un ideal atractiu per a molts de joves. Era un escoltisme que recelava d'una politització que pogués dissoldre la unitat dels principis inspiradors, molt marcat per concepcions tradicionals de les diferències entre l'educació dels homes i les dones i que es resistí a les creixents tendències coeducatives. Un escoltisme profundament catòlic i de convicció catalanista.

5. *Scout*, París, Scouts de France. Mensual, a partir de 1934.

6. DELSUC, Pierre; JOUBERT, Pierre, *Etapas*, París, Presses d'Île de France, 1955; MENU, Michel; JOUBERT, Pierre, *Raiders Scouts*, París, Presses d'Île de France, 1955.

7. Les informacions sobre l'escoltisme valencià son extretes del llibre de l'historiador CRUZ, J. I., *Escultismo, educación y tiempo libre. Historia del asociacionismo scout de Valencia*, València, Generalitat Valenciana, Institut de la Joventut, 1995.

Durant la dècada dels seixanta, i a mesura que es produeix el creixement del nombre de grups escoltes a Mallorca, amb la incorporació de nous dirigents —alguns procedents del món de l'escola i amb formació pedagògica—, es deixà sentir la influència de noves idees educatives que, progressivament, van diversificant la manera d'entendre l'escoltisme amb una dinàmica molt semblant a la que es vivia en l'escoltisme català i també francès o belga, que són referents de l'escoltisme i el guiatge mallorquí d'aquella època, i amb els quals es mantenen freqüents relacions personals i institucionals.

La influència del Concili Vaticà II (1962-1965) i altres factors provocaren una reflexió en la forma d'entendre l'espiritualitat i la confessionalitat del moviment. Com també passa en altres organitzacions, com les Joventuts Obreres Catòliques, en l'escoltisme s'intensifica la seva autonomia de la jerarquia catòlica. Com la resta de la societat mallorquina en aquests anys, l'escoltisme experimenta un procés de secularització. El compromís idealitzat amb el país inicial es va omplint de nous continguts més concrets que resulten de l'anàlisi crítica de la realitat social que el mateix mètode promou. Comença a sorgir la contestació contra l'ús excessiu de símbols externs com els uniformes, les banderes o les insígnies. Nous mètodes pedagògics, com la dinàmica de grups o les tècniques d'expressió, enriqueixen la simplicitat metodològica inicial, i els debats i les converses sense sortir dels locals de trobada sobre temes personals i socials esdevenen activitats tan importants com les excursions al camp o les activitats a l'aire lliure. La mística de la natura i l'ètica individual comencen a deixar pas a un compromís social més gran que comporta la descoberta de la marginació i d'altres efectes negatius del desenvolupament econòmic de la societat mallorquina.⁸

L'escoltisme mallorquí tampoc queda aïllat de la creixent contestació al règim franquista i de la progressiva influència de la política en l'entramat social i en les organitzacions cíviques. El desembre de 1970, després d'assistir a una FOCA, un grup de caps escoltes enviaren un telegrama al cap de l'Estat demanant clemència per als membres d'ETA condemnats al consell de guerra de Burgos. Les conseqüències no es feren esperar, i uns quants escoltes foren interrogats per la policia i deixats després en llibertat gràcies a la intervenció del bisbe. Les implicades eren majoritàriament dones, el que demostra el protagonisme que tenien les escoltes a

8. SUREDA GARCIA, B., «Moviments associatius i renovació educativa (1950-1983)», a SERRA BUSQUETS, S.; COMPANY I MATES, A. (coord.), *El moviment associatiu a les illes Balears. Des del final del segle XIX fins a l'actualitat*, XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals, Palma, Institut d'Estudis Balearics, 2001, p. 269-280. Sobre l'escoltisme mallorquí es pot consultar l'obra de CERDÀ MARTÍN, M., *L'escoltisme a Mallorca (1907-1995)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999. També MARCH MANRESA, M.; SUREDA GARCIA, B., *50 anys d'escoltisme a Mallorca, 1956-2006*, Palma de Mallorca, Di7 Edició, 2006; MOVIMENT ESCOLTA I GUIATGE DE MALLORCA, *Converses sobre l'escoltisme. 25 anys d'Escoltisme a Mallorca*, Palma, Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca, 1981.

l'hora de comprometre's cívicament i políticament. El febrer de 1968, Pere Ríos escriu a la publicació periòdica de l'escoltisme mallorquí anomenada *Circular*: «L'escoltisme, moviment educatiu, té una preocupació constant per tot lo referent a la societat i procura donar a la seva gent tot una sèrie de principis i sentiments cap a la societat o poble on viu. Les fites d'aquest ensenyament són que els escoltes tinguin una preocupació viva per el seu voltant i una estimació cap al seu poble».⁹

A Menorca, on hi havia hagut grups d'Exploradores de España abans de la guerra, també es reprèn l'escoltisme catòlic a la postguerra, amb una intensa relació amb l'escoltisme del Principat.¹⁰ El 1962, a Ciutadella es crea l'agrupament Sant Jordi, i uns anys després, el novembre de 1968, l'agrupament escolta Federico Pareja, lligat a l'orde salesià. El va crear el salesià castellonenc Enric Granell amb un grup d'antics alumnes salesians al qual van posar el nom de Federico Pareja, que havia estat el que va instaurar el Col·legi Salesià a Ciutadella. Les primeres promeses escoltes van tenir lloc l'1 de juny de 1969, i el primer campament es va fer a Macarella amb 24 Llops. El 30 de gener de 1971 es constitueix la primera Delegació Diocesana d'Escoltisme de Menorca. Per Pasqua del mateix any, tots els caps dels dos agrupaments prenen part en un curs de formació a Barcelona, organitzat per MEGSJC.

LA INTRODUCCIÓ DE LA REFORMA RÀNGERS I PIONERS

A mitjan dècada dels seixanta s'inicia en el moviment escolta, català i mallorquí un dels canvis més importants des del punt de vista pedagògic. En l'escoltisme masculí les patrulles estaven formades per nois d'11 a 16 anys; el mateix passava en les garbes de l'escoltisme femení. No feia gaire que als Scouts de France, moviment que va ser un constant referent per a l'escoltisme catòlic català, havien creat unes noves unitats que tenien més sentit des del punt de vista psicològic.¹¹

Seguint el model dels francesos, les patrulles d'11 a 16 anys es dividiren en dos grups: els Ràngers, de 12 i 13 anys, i els Pioners, de 14 a 17, en l'escoltisme masculí i les Noies Guies i les Caravel·les en el femení. Aquest canvi pedagògic va ser el resultat de constatar problemes de funcionament a les patrulles que aplegaven els nois d'11 a 16 anys. La convivència i el treball no sempre eren fàcils entre els nois amb edats tan distanciades. El mateix passava en les noies. Aquest nou canvi de grups va anar acompanyat de canvi d'uniformes i de signes.

9. Ríos, P., «Moviment Scout Catòlic», *Circular* (febrer 1968), p. 4.

10. BOSCH ZORNOZA, J. M. (coord.), *Escoltes de Menorca MSC. Més d'anys... sempre a punt*, Menorca, Escoltes de Menorca, 2020.

11. El canvi a l'escoltisme francès no va ser fàcil. Alguns grups que no acceptaren la nova estructura crearen els Scouts d'Europe.

Lentament aquesta nova proposta va ser acceptada per la majoria dels agrupaments. Es tractava d'inculcar un nou estil i una nova mística, «pioners d'un món nou, on el jugar net no sigui fer el babau, on la generositat no sigui fer el titella. On l'honor, la lleialtat, la confiança, siguin l'única moneda que hi circuli», escriurà el comissari general de Minyons Escoltes l'any 1967. Amb diferents paraules, sempre les mateixes idees de fons.

El nou sistema, pedagògicament molt més adaptat a les necessitats dels preadolescents i els adolescents, mantindrà —tot i les modificacions introduïdes— els punts essencials del mètode escolta: el compromís, la llei, el treball en equip, la superació, etc. Els veïns francesos publicaven llibres i opuscles explicant la nova estructura que ells ja portaven a la pràctica; publicacions que ben aviat varen ser conegudes entre els escoltes catalans i ajudaren a consolidar el nou estil.

A Catalunya, no serà fins a l'Assemblea general del maig de 1967 que es decidirà el llançament definitiu dels Ràngers i els Pioners. A Minyons Escoltes l'estructura de les unitats va quedar estructurada de la següent manera: Llops (8-11 anys), Ràngers (11-14), Pioners (14-17). A les Guies Sant Jordi també es produirán els canvis; els grups s'anomenaran respectivament daines, noies-guies i caravel·les. A partir del curs 1967-1968 es conviurà durant un període de temps amb els dos models d'unitats, l'antic i el nou. No va ser fàcil aquest canvi. No tothom valorava positivament la nova proposta. Hi hagué caps (pocs) que no veien clara la distinció entre preadolescents i adolescents. El cert era que les activitats que es feien a les patrulles amb nois d'11 a 16 anys difícilment engrescaven a tots; quan estimulaven els més grans cansaven els més petits, i viceversa.

Uns anys més tard, quan Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi s'havien unificat, la branca de pioners i la de caravel·les varen publicar un text presentant els valors que s'havien de treballar en aquesta edat. Un text intens i extens del qual en destaquem els eixos fonamentals: «Creiem en... En l'home autèntic... En l'Home OBERT... En l'Home SOLIDARI... En l'home CRÍTIC... En l'Home COMPROMÈS... En l'Home LLIURE... Creiem en l'home que estimant troba el sentit de la vida, que creu en l'amor com a font d'avinença. L'amor l'empeny a participar, amb esperança en la transformació del món».¹²

A València també arribaren les noves pedagògiques dels Scouts de France. Hi arribaren per dues bandes. Per una, pels contactes amb els minyons escoltes, i per l'altra, per les informacions de les congregacions religioses dedicades a l'ensenyament que tenien grups escoltes als seus col·legis. A partir de 1967 es va anar aplicant de manera gradual la nova pedagogia. Cruz Orozco defineix les noves onades d'escoltes amb aquestes paraules: «Rechazaban instintivamente el sistema del

12. MINYONS ESCOLTES - GUIES SANT JORDI, *L'eix*, Barcelona, Oidà, 1975, p. 7-17.

“orden y mando” y exigían razones para todo. Eran dialogantes, inquietos y se preocupaban por los acontecimientos que ocurrían en su entorno. Desde fuera podían parecer demasiado rebeldes, pero en realidad el escultismo les había enseñado a desarrollar un saludable sentido crítico y eran capaces de autoorganizarse y cumplir sus compromisos cuando la situación lo requería».¹³

A Mallorca, per influència de Catalunya i també directament de l'escoltisme francès i belga, es va introduir la nova metodologia que suposava dividir la secció unitària en Ràngers i Pioners. Com a altres indrets, aquesta nova organització s'ajustava més a les característiques dels infants i donava resposta a dificultats amb què ja s'anaven trobant les unitats per satisfer els interessos de nens amb edats molt diferents. A finals de 1967 ja es comença a organitzar l'aplicació de la nova metodologia. En una reunió del 7 de novembre de 1967 es presenta un informe del responsable de la Branca Al-lots, Ramon Prats, sobre la implantació del nou sistema.¹⁴ L'informe, en primer lloc, estableix les motivacions que orienten la reforma que es vol introduir:

Fidels a l'esperit pedagògic de B. P. [Baden-Powell], basat en l'escoltisme d'equip constituït per grups naturals que els al·lots formen atrets per unes característiques d'edat, i davant l'evidència de que la diferenciació de les edats actualment provoca una notable separació entre aquesta etapa indefinida de preadolescència i la pròpiament dita adolescència, el mètode *scout* de la Branca Al-lots es veu en la necessitat de fer front a aquest fet. Ha contribuït a marcar i accentuar aquesta diferenciació les etapes escolars en la forma que classifiquem els al·lots i les assignatures. D'una manera especial el batxillerat elemental i el superior.¹⁵

L'informe continua fent referència a les experiències que els servien de referent: «Orientats per les experiències francesa i belga, i més recent i pròxima la de l'escoltisme català, aquesta branca s'ha determinat a preparar un pla d'evolució per a situar entre els Llobatons i els Ròvers les etapes Ràngers i Pioners, en substitució de les actuals Seccions unitàries».

La reforma es va anar introduint malgrat les resistències d'alguns agrupaments a implementar la reforma, la qual va conduir també a una reestructuració

13. CRUZ, J. I., *Escultismo, educación y tiempo libre. Historia del asociacionismo scout en Valencia*, València, Generalitat Valenciana, Institut de la Joventut, 1995, p. 100.

14. MARCH MANRESA, M.; SUREDA GARCIA, B., «La reforma educativa de l'escoltisme mallorquí de finals del seixanta i la formació de caps», a *La renovació pedagògica. Comunicacions de les XVI Jornades d'Història de l'Educació dels Països Catalans*, Girona, CCG edicions, Societat d'Història de l'Educació del Paísos de Llengua Catalana, Universitat de Girona, Ajuntament de Figueres, 2003, p. 331-344.

15. Reunió de Comissariat de dia 7 de novembre 1967. Informe adjunt de l'adjunt de branca Al-lots, Ramon Prats, Arxiu del Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca.

progressiva de les relacions de comandament. La introducció del model de Ràngers i Pioners va suposar la creació d'equips formats pels caps que aplicaven el mètode sota la coordinació d'un coordinador o responsable, anomenat «cap de Branca». Es tractava en realitat de reforçar la relació entre els caps i millorar d'aquesta forma la seva formació i intercanvi d'experiències. Aquesta modificació en la pràctica implicava un debilitament de la línia de comandament tradicional i de l'estructura piramidal basada en els dirigents dels distints agrupaments que existien a les diverses parròquies. Els caps de cada Branca (Ràngers o Pioners), formant equip, eren els seus responsables pel que feia a l'aplicació del mètode, sense dependre tant del cap d'agrupament sinó del cap de la Branca i amb una formació més gran que podien obtenir a les trobades de caps i amb l'intercanvi d'experiències entre ells.

L'organització del moviment esdevenia més horitzontal i els caps d'agrupament i també els consiliaris, que fins aleshores havien influït molt directament en les unitats, perdien bona part de la tutela sobre els seus caps pel que feia a les qüestions metodològiques.

L'ATENCIÓ DE L'ESCOLTISME PELS MÉS GRANS: LA RUTA I EL CLAN

Durant la dècada dels seixanta també es va promoure a Catalunya una atenció als escoltes més grans, als que ja havien deixat la secció unitària i continuaven en el moviment escolta. Els que formaven la Jove Ruta i el Clan. Els de 17 anys endavant. Alguns ja vivien de ple el món del treball a les seves poblacions; d'altres havien anat a estudiar a fora, a la universitat, a Barcelona. Uns i altres s'anaven desvetllant socialment i políticament a causa de la situació sociopolítica d'una dictadura que estava durant massa, amb manca de llibertats i si calia proclamant estats d'excepció. *La ruta dels companys* i altres publicacions escoltes varen ajudar a la formació humana en el sentit més ample de la paraula dels escoltes a mesura que creixien. Es tractava de formar persones amb caràcter, amb opinió pròpia, amb visió social i política, amb sentit eclesial crític, etc.

El Clan, la Ruta, el grup dels més grans de 17 anys endavant, era l'etapa menys sistematitzada de l'obra de Baden Powell. Durant aquest període es va fer un notable esforç per aprofundir en aquesta etapa. Llibres com *La ruta dels companys* o *Llibre del Cap de colla de Novells* en són un bon exemple. Eren publicacions que es llegien i comentaven per ajudar al creixement d'un home nou que viu en estil escolta. Quedava molt clar que les etapes anteriors (Llobatons i Minyons) havien d'haver donat al jove una capacitat d'exigència sobre ell mateix.

Durant els anys 1962-1964 el Clan va publicar *La Roda*, una revista amb continguts molt interessants tenint present el clima cultural del país. Eren quaderns d'entre quaranta i cinquanta pàgines publicats per la DDE de Barcelona. En

sortiren vuit exemplars que, en general, varen tractar temes monogràfics, per exemple l'amistat (que va ser el primer), el treball, l'oració, el món, el concili, etc. Bona part dels autors varen tenir un paper rellevant en el camp de l'educació i de la vida cívica-política anys més tard: el monjo Plàcid Vila-Abadal, Pere Darder, Octavi Fullat, Josep M. Martorell, Josep M. Vegara, Enric Lluch, Lluís M. Xirinnacs, Oriol Bohigas, Maurici Argemí, J. M. Vallés, Maria Martinell, etc.

Les publicacions religioses a Catalunya eren abundants i variades en aquells anys. Alguns d'aquests llibres, per exemple *El cristianismo no es un humanismo* del canonge González Ruiz o les *Distensions cristiano-marxistes* de mossèn Dalmau, ajudaren a l'evolució del pensament d'alguns caps escoltes.

En el clima social, polític i religiós de la dictadura, la dimensió pedagògica de l'escoltisme no es limitava estrictament a mantenir els eixos del moviment. El document *Qui som* de 4 de gener de 1968 de Minyons Escoltes de les Delegacions Diocesanes d'Escoltisme de Barcelona, Girona i Vic n'és un exemple:

Conscient del context on es desenrotlla la nostra acció educativa, treballem perquè el nostre país es pugui constituir amb estructures econòmiques justes que permetin una real igualtat de possibilitats per al desenvolupament integral de tots els homes, perquè es reconeguin les llibertats polítiques bàsiques que exigeix la dignitat de l'home (llibertat d'associació, llibertat d'expressió, llibertat d'intervenció en la vida pública), perquè es faciliti la capacitat de creació cultural i de tot tipus que actualment té soterrada la nostra comunitat.

Treballem, també, perquè l'Església purifiqui la seva presència com a signe de Jesucrist en el món, perquè sigui més fidel al missatge de Jesucrist i, per tant, es deslliuri del desig de poders temporals i de totes les amalgames actuals que entrebanquen la seva missió.¹⁶

Des de sempre els caps escoltes havien tingut molt clar que el seu treball amb els nois i les noies no era una tasca de guarderia o, simplement, d'entreteniment. Estaven convençuts que tot jugant, que tot treballant amb ells o elles en l'àmbit del temps lliure, fora de l'escola, es podien inculcar determinats valors, una determinada manera de veure i viure en el món, que anomenaven «l'estil escolta».

La formació i la preparació dels caps, d'aquells nois de més de 17 anys que havien de dirigir les seccions amb 3-4 patrulles i, anys més tard, els Ràngers i els Pioners, ha estat una de les pedres de toc de tots els equips dirigents de l'escoltisme. Des dels diferents nivells de l'organigrama del moviment sempre hi ha hagut la preocupació per la formació dels caps; tant des dels comissariats generals com dels equips de demarcació; tant en l'escoltisme masculí com el femení.

16. *Qui som*. Barcelona, Minyons Escoltes - Guies Sant Jordi de Catalunya, 1983, p. 34.

La formació dels caps al llarg dels anys va ser constant, amb noms diferents: CEI, CEP, PRECAP, XIBUC, FOCA, etc., i a diferents nivells. Per una banda, hi havia la formació elemental, consistent en la informació i la preparació dels nois i les noies que volien ser caps. Un segon graó era la formació dels que ja eren caps i que treballaven a les diferents branques: Llobatons, Minyons (després Ràngers i Pioners), daines, noies guies (posteriorment caravel·les), novelles i, també, la formació específica per als caps d'agrupament i els consiliaris. Aquesta formació es feia mitjançant cursos especials de cap de setmana. En l'escoltisme confessional també se celebraren alguns cursos de formació sobre l'escoltisme per a futurs capellans. Ben aviat alguns clergues es trobaven exercint de vicaris en poblacions on hi havia agrupaments escoltes.

L'ESCOLTISME FEMENÍ. EL DESENVOLUPAMENT DEL GUIATGE

Pel que fa a l'escoltisme femení, en aquesta època a Barcelona hi havia la Germanor de Noies Guies (GNG), un moviment «educatiu d'acord amb l'esperit i el mètode del Moviment Guia Internacional fundat per Baden Powell, que practica un Guiatge obert a totes les noies sense distinció de creença, classe, raça o nacionalitat, i independentment de tota doctrina o actuació de qualsevol partit o organització política».¹⁷

En els estatuts de la GNG es reconeixia la possibilitat de crear dins del moviment una associació d'agrupaments que tingués una finalitat concreta i característiques suficients diferenciades. A partir d'aquesta possibilitat, l'Assemblea de la GNE va reconèixer l'associació d'agrupaments anomenats «Guies Sant Jordi» (GSJ) que es definien com a «associació de l'Església catòlica que engloba les organitzacions diocesanes del mateix nom, i té per objecte formar cristianes i ciutadanes conscients per mitjà del mètode de Baden Powell. És oberta, accepta i respecta els seus membres d'altres confessions. Està deslligada de la doctrina i actuació de qualsevol partit o organització política. Busca la bona harmonia i col·laboració amb altres associacions germanes».

Aquest fet, el d'una associació dins d'una altra associació, va durar poc. Tensions i crisis varen provocar que el juny de 1965 es formés el Guiatge català, que va agrupar les següents associacions: Germanor de Noies Guies, Guies Sant Jordi, Girl Scouts de Catalunya i Nois i Noies Guies Escoltes (la part de noies). El guiatge també va fer la seva formació de caps específica. De fet, els temes eren pràcticament iguals als dels nois, amb poques variants, però es feien separadament, fins que anys a venir es va establir la coeducació.

17. Article primer dels Estatuts de la Germanor de Noies Guies (desembre de 1962).

A Mallorca, poc després de crear-se els primers grups de l'escoltisme masculí de la postguerra, es van organitzar també alguns grups femenins que, seguint la denominació catalana, van constituir el Guiatge, de la direcció del qual es va encarregar Maria Ferret Espanyol, esposa d'Eladi Homs. El Guiatge de Mallorca, malgrat tenir estretes relacions amb l'escoltisme masculí, va mantenir la seva independència com a organització i algunes peculiaritats pròpies de la seva metodologia fins al 1977, en què es van unificar tots dos moviments.¹⁸ Seguint les directrius de l'associació catalana Germanor de Noies Guies, de les quals van rebre suport i informació, els primers grups de l'escoltisme femení a Mallorca es van formar el 1958. Tot i la manca inicial d'informació sobre el mètode, de la desconfiança que despertava en aquells anys que les noies fessin soles excursions o campaments i dels recels que trobaven entre els mateixos responsables parroquials, els grups femenins de l'escoltisme es van anar consolidant.

El curs 1959-1960, la primera agrupació de guies Reina Constança de Mallorca va fer diverses excursions, va participar a la trobada anual de l'escoltisme que es feia per Sant Jordi i va organitzar el primer campament en la planificació i el desenvolupament del qual van col·laborar especialistes dels grups de l'escoltisme femení de Catalunya. A partir d'aquest grup inicial, durant els primers anys de la dècada dels seixanta se'n van anar creant d'altres en diferents parròquies de Palma i en alguns pobles de l'illa. El 1963 existien ja uns cinc grups i el 1965 n'eren ja deu. L'octubre de 1966 es va celebrar la primera assemblea de les guies de Mallorca i es van aprovar els estatuts que regirien el moviment.¹⁹

EL DEBAT SOBRE LA COEDUCACIÓ, LA CONFSSIONALITAT I EL LAÏCISME

Gairebé a finals d'aquesta dècada, el 1968, es publicà per primera vegada en català el llibre *Escoltisme per a nois* de Baden Powell, que afavorí la lectura d'un dels llibres emblemàtics de l'escoltisme.²⁰ Fins aquella data s'havia utilitzat la versió castellana, que l'any 1967 havia arribat a la setena edició.

En els darrers anys de la dècada sorgí el tema de la coeducació, que es va debatre intensament en l'escoltisme laic i en el confessional del nostre país. Ja feia anys

18. Sobre les activitats del guiatge els anys seixanta es pot consultar: COMAS RUBÍ, F.; MOTILLA SALA, X.; SUREDA GARCIA, B., «El Guiatge catòlic de Mallorca als anys seixanta del segle xx. Aportacions al seu estudi a partir d'un diari personal i de les fotografies», a *Dones i educació. XIX Jornades d'Història de l'Educació*, Olot, Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (PEHOC), Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, IEC, p. 251-265.

19. CERDÀ, M., *L'escoltisme a Mallorca, 1907-1995*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999, p. 254-256.

20. BADEN POWELL, R., *Escoltisme per a nois: manual per a instrucció de bons ciutadans*, Barcelona, Successors de Joan Gili, 1968.

que en alguns països europeus grups escoltes de nois havien començat a acceptar noies. A França l'escoltisme laic, els Éclaireurs de France, ja havia unit les associacions masculina i femenina. Començava una nova experiència en un moviment educatiu que en fundar-se a principis del segle xx estava pensat per a dues branques separades, la masculina i la femenina.

A la tardor de la dècada dels seixanta es fundaren els Escoltes Catalans, que provenien de la Germanor de Minyons de Muntanya-BOY-SCOUTS de Catalunya (GMM-BSC). Joan Josep Roger en va ser el comissari general i va presidir l'Assemblea fundacional d'EC, que recorda que «la GMM-BSC, com qualsevol escoltisme no integrat en moviments d'església, des del final de la Guerra Civil fins a la seva fi com a institució per integració en Escoltes Catalans, estava en situació il·legal, malgrat que existia en certa tolerància». I continua: «La nostra cultura organitzativa, cap a finals dels anys seixanta, s'assemblava més a la d'un grup conspirador de principis de segle que a cap altra cosa; organització poc nombrosa, semiclandestina i sense recursos importants».²¹

Entre els aspectes progressistes de la nova entitat destacava l'autonomia de persones i grups, l'aprenentatge actiu, la consciència de formar part d'una organització al marge del franquisme, etc. Pel que fa a aspectes més conservadors, destaca el fet de ser una estructura jeràrquica i amb detalls massa militaritzats, com per exemple l'uniforme, els consells d'honor, les formacions, etc.

A Catalunya, sectors de l'escoltisme laic començaren a practicar la coeducació durant la dècada dels seixanta. En l'escoltisme catòlic, tant a Mallorca com a Catalunya no fou fins a la dècada dels setanta que s'optà per la coeducació, després d'intensos debats en els equips dirigents de les distintes associacions. De totes maneres, mentre els equips generals debatien el tema, alguns agrupaments ja s'avançaren treballant conjuntament nois i noies. No va ser fàcil acceptar aquest canvi. Provocà una crisi seriosa, no només en els equips generals sinó també en alguns agrupaments. Unes tensions que afectaren caps, pares, consiliaris; pressions que no sorgiren només en l'interior del moviment, sinó que també, en alguns casos, provocaren pressions des de l'exterior del moviment.

A principis de la dècada dels setanta l'escoltisme catòlic, el masculí i el femení, del Principat i de les Illes, optà per iniciar la coeducació de manera experimental. Lentament s'anà consolidant la nova experiència; va ser un procés llarg que, finalment, comportà la modificació dels estatuts i un nou estil d'actuació.

Heus ací els acords de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi sobre coeducació de 1974:

21. ROTGER I ESTAPÉ, J. J., «La fundació d'Escoltes Catalans. Una visió personal des de la GMM-BSC», a ADROHER, R.; JIMÉNEZ, E.; VALLORY, E., *Escoltisme laic i transformació social. L'experiència d'Escoltes Catalana*, Vic, Eumo Editorial, 2005, p. 45.

a) Incloure la coeducació com un dels aspectes a tenir en compte dins l'opció educativa de ME/GSJ; b) Vetllar per l'aplicació de la pedagogia coeducativa en les Unitats, tant a les mixtes com a les de nois sols o de noies soles; c) Demanar a l'antic equip de coeducació que elabori un informe valoratiu de la seva experiència, posant en relleu la situació actual de la coeducació en els moviments, les dificultats amb què es troba, la necessitat de recolzar les normes que sobre coeducació va dictar el Comissariat General i els recursos pedagògics elaborats al llarg de l'experiència; d) Dissoldre l'equip de coeducació i incorporar a les Branques els treballs i estudis sobre coeducació i pedagogia coeducativa, així com l'assistència directa i específica a les Unitats mixtes.²²

També durant la dècada dels seixanta en l'escoltisme catòlic, i de manera especial, en la branca Ròvers, la dels escoltes grans, el fet de la convocatòria, la preparació i la celebració del Concili Vaticà II (1962-1965) va afavorir la reflexió sobre un altre dels eixos fonamentals del moviment: el de l'opció de fe. En una societat amb un clima nacionalcatòlic intens, veure com s'obrien algunes portes de l'Església i arribava una alenada d'aire fresc va afavorir plantejar i revisar el fet de l'opció creient. Els debats conciliars es vivien intensament.

A més, la publicació de les encíclicues *Pau a la terra* de Joan XXIII el 1963 i *Populorum Progressio* de Pau VI el 1967 estimularen la dimensió social a favor de la Declaració Universal dels Drets Humans. Una Declaració promulgada el 1948 i que a casa nostra va ser silenciada durant la dictadura i no començà a aplicar-se fins anys més tard, ja després de la mort del dictador.

Varen ser anys intensos que coincidiren, per altra banda, amb el naixement d'editorials com Nova Terra (1957) i Estela (1958), amb edicions de col·leccions específiques de pedagogia, de cristianisme, de filosofia, etc., i amb traduccions de llibres francesos. El 1958 es va iniciar la publicació de la revista *Qüestions de vida cristiana*, editada pels monjos de Montserrat. En el primer número hi havia un article del pare Estradé titulat «Tres aspectes de la vida de Baden Powell». Aquestes i altres editorials afavoriren un desvetllament en molts escoltes que repercutí també positivament en el moviment. *Reeixir i Pregàries* de Michel Quoist, *El drama del segle* del pare Lebreu, *El medi Divi* de Teilhard de Chardin, *Marxisme i cristianisme* de Giulio Girardi i els llibres de Saint-Exupéry *Terra dels homes* o *Ciutadella* varen ser textos de capçalera de força escoltes en un país encara tancat i represaliat. També les obres sobre el personalisme cristià d'Emmanuel Mounier es llegien amb interès. Varen ser anys de trencament d'esquemes mentals, de replantejament de qüestions fins aquell moment intocables. A la Jove Ruta es feren xerrades

22. FO.CA/BÀSICA, *La coeducació a Moviment Escolta / Guies Sant Jordi*, Barcelona, Minyons Escoltes - Guies Sant Jordi, 1974, p. 33-36.

i debats de tota mena, com ara «Europa i el seu futur», «L'evolucionisme», «Rússia», «El Tercer Món», etc.

La Ruta, la branca dels més grans, era l'etapa menys sistematitzada del moviment escolta. A nivell de les Delegacions Diocesanes d'Escoltisme de Barcelona, Girona i Vic s'aprofundirà en aquest aspecte. La personalitat de Fèlix Martí ajudarà a anar concretant el paper de la Ruta. Algunes de les publicacions hi ajudaren: *Llibre del Cap de Colla de Novells*, *La ruta dels companys*, etc. Eren publicacions que donaven pautes d'orientació i de reflexió per anar construint un home nou que visqués en estil escolta. Es parlava de cultura, moviment escolta, caràcter, vida social, sentit comunitari, obertura, vida sobrenatural, etc. Heus ací els eixos vertebradors entorn dels quals s'havia de formar la personalitat del *routier*, sempre tenint present que «totes les etapes anteriors (és a dir, Llobatons i Minyons) han d'haver donat al jove una cosa essencial: una capacitat d'exigència sobre ell mateix, un potencial d'esforç, una insatisfacció del que dona de si mateix. Des dels Llobatons fins als Novells cal omplir el noi d'aspiracions grans i de voluntat potent. Els satisfets, els covards, els instal·lats no entendran res del que direm».

Els caps de Minyons Escoltes i de Guies Sant Jordi periòdicament es plantejaven (primer separadament i, posteriorment, plegats) el sentit del moviment en la societat i en l'Església de Catalunya. El curs 1970-1971 el comissariat dels nois i el de les noies varen replantejar les propostes fonamentals del moviment i les constants metodològiques. Fruit d'aquest replantejament va ser la publicació *L'escoltisme: visió 71*,²³ que va provocar una reflexió en profunditat i va propiciar una trobada general amb el nom de *Sinera/80* que va aplegar els caps escoltes de tots els nivells per la Pasqua de l'any 1975 al Castell de l'Areny (Berguedà).

La convocatòria de *Sinera/80* va ser molt clara: «Serà l'experiència que dirà si l'escoltisme continua essent vàlid o no al nostre país. L'escoltisme que tu, tu i tu, que nosaltres fem. Es tracta de reflexionar, intercanviar i de comprometre'ns en els camins de solució als problemes que tenim plantejats. A més, cal també, que com a resultat del treball realitzat a *Sinera/80*, sorgeixin propostes i mocions de cara a l'Assemblea dels moviments que tindrà lloc el mes de juny».²⁴ El treball de reflexió fet pels caps de l'escoltisme masculí i femení els darrers anys de la dictadura, amb tensions polítiques i socials notables, amb estats d'excepció que frenaven les llibertats, etc., es va centrar en aquests cinc punts: escoltisme i societat, escoltisme i església, pedagogia i escoltisme, moviments, estructura i relacions, i els caps de fem l'escoltisme.

23. *L'escoltisme. Visió 1971*, Barcelona, Minyons Escoltes - Guies Sant Jordi. Delegacions Diocesanes d'Escoltisme de Barcelona, Girona, Tarragona, Tortosa i Vic, 1972.

24. MARQUÈS, Salomó, *L'escoltisme gironí*, Girona, El Pel, 1984, p. 124.

El mes de juny es va celebrar l'Assemblea de ME i GSJ amb l'esperit de *Sinera/80*, que portava propostes concretes. Començava una nova etapa dins l'escoltisme. El novembre moria al llit el general Franco. Començava una nova etapa per al poble català i per als altres pobles que configuraven l'Estat espanyol.

Dels anys seixanta a la mort del dictador varen ser temps de creixement del moviment escolta a Catalunya, i també a Mallorca. L'any 1968 l'escoltisme catòlic agrupava a Catalunya més de nou mil nois; la xifra oficial era de 9.380 nois. En deu anys, el moviment havia passat de dos mil a més de nou mil. Pel que feia a l'escoltisme aconfessional, les tres organitzacions que s'unificaren el 1974 sota el nom d'Escoltes Catalans aplegaven 2.251 afiliats. En aquell mateix moment les organitzacions catòliques, Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi, aplegaven 12.931 afiliats, 8.947 nois i 3.982 noies.²⁵

Si les xifres eren notables, més rellevant era l'aportació que va fer l'escoltisme al país. L'any 2009 l'Institut d'Estudis Catalans, per commemorar el centenari del moviment, va convocar una trobada d'estudiosos i especialistes del món universitari i acadèmic, així com responsables i caps de l'escoltisme de València, les Illes i Catalunya, antics escoltes i guies i membres de l'escoltisme internacional, per fer una mirada al passat i parlar del futur del moviment, en una societat en constant canvi.

En aquella trobada a Barcelona, l'historiador Albert Balcells va parlar sobre l'escoltisme a Catalunya des del seu naixement el 1912 fins al 1975. Reflexionant sobre els valors del moviment a casa nostra a finals del seixanta i començaments dels setanta, destacava: «D'una banda, la fidelitat a la llengua catalana i a la identitat catalana. Això, en aquell moment, és absolutament extraordinari: [...] Té un paper cultural dinamitzador extraordinari», i posava en relleu el cant coral, l'expressió oral, el mim, la pedagogia activa, etc. També realçava, en l'aspecte religiós, «que s'apunta de seguida a la revaloració dels seglars davant dels clergues dins de l'Església i, per tant, acceptarà entusiasta el Concili Vaticà II».²⁶ Mantenint-se independent de partits polítics, formà els nois i les noies amb actituds antifranquistes i promotores dels Drets Humans en una societat dominada per la manca de llibertats i de drets civils i polítics.

També a València durant aquest període hi hagué un notable creixement en el moviment escolta. Ho explicava l'historiador Cruz Orozco en la mateixa jornada a l'Institut d'Estudis Catalans: «Des d'inicis de la dècada dels cinquanta fins a 1966 l'escoltisme valencià tornà a tenir una nova empenta». I destacava entre els trets

25. BALCELLS, A.; SAMPER, G., *L'escoltisme català (1911-1978)*, Barcelona, Barcanova, 1993, p. 359 s.

26. BALCELLS, A., «L'escoltisme a Catalunya (1912-1975)», a GONZÁLEZ-AGÀPITO, J. (ed.), *Escoltisme, autoformació i ciutadania activa. Un balanç de cara al futur*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009, p. 19.

fonamentals d'aquest període «l'existència d'una dotzena d'agrupaments i uns censos que s'acostaven al miler de membres». I també que la Delegació d'escoltisme «es va convertir en una alternativa clara i pública a la política juvenil del franquisme, centrada primer en el Frente de Juventudes i, a partir de 1960, en l'Organització Juvenil Española».²⁷

A Mallorca, el tema de la confessionalitat va provocar una ruptura del moviment que fins aleshores havia estat exclusivament confessional. En la crisi influïren altres qüestions, com el recel de certs sectors a una orientació més renovadora pel que fa al mètode educatiu i menys estricta amb els símbols i els cerimonials tradicionals. El trencament culminava també les tensions entre les orientacions més estrictament educatives introduïdes pels sectors més partidaris de la metodologia renovada de Ràngers-Pioners i el que això implicava de més pes i autonomia dels caps d'unitat i de les branques, sobre els més partidaris d'una organització més tradicional que es basés més en els agrupaments. En el conflicte també hi era present el tema de la coeducació i l'oposició de certs sectors a la unificació del moviment masculí i femení. L'escissió es va produir el febrer de 1975, donant lloc a l'aparició a Mallorca, per primera vegada des de la II República, d'un grup escolta no confessional.

27. CRUZ OROZCO, José Ignacio, «L'escoltisme al País Valencià (1912-1975). Claus per a una interpretació», a GONZÁLEZ-AGÀPITO, Josep (ed.), *Escoltisme, autoformació i ciutadania activa. Un balanç de cara al futur*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009, p. 66.